

Tücsök és bogár Móra körül

A centenáriumi Mórától szóló cikkeket özönelt hozza a magyar lapokban. Értékeset, gyöngécskét egyaránt. Bölcsek megállapítások váltakoznak fölültesekkel, pontos adatok tévesekkel.

Itt van mindjárt Móra születésének időpontja és helye. Azt írja az egyik cikk: „*Ahogy mindenki tudja, Kiskunfélegyháza született a Daru utcában, amely most már régen Móra Ferenc utca. S éppen 100 éve: 1879. július 17-én.*”

Mezősi Károly 1955-ben a Tiszatáj lapjain közzétett alapos, levéltári kutatásokon alapuló tanulmányban bizonyította be: Móra nem a Daru utcában született, hanem a Szarvas utcában. Kiderült, hogy az alaposan átépített, épp az idén lebontott Daru utcai ház helyett (amelyben Móra gyermekkortól töltötte) a szülőház eredeti állapotában van meg. Főlegyháza megvásárolta, rendbe hozatta, és 1972-ben emlékműümként megnyitotta. Ugyanakkor a Szarvas utcát nevezte el Móra Ferencről, a hajdani Daru utcát, amely 1929 óta (akkor választotta díszpolgárává Mórát szülővárosa, akkor helyezték el emléktáblát a Daru utcai vélt szülőházon) Móra nevét viselte, visszaváltoztatta Daru utcává.

Sajnos, tízévenként, minden jelesebb születési Móra-évfordulón, nagy zűrzavart okoz, hogy a Magyar Irodalmi Lexikonban hibásan szerepel Móra születésnapja.

Egy évtizede ezeken a hasábkon is, országos lapokban is tisztáztuk, hogy a lexikon adata téves, és minden el- lenkező hírsztorékkal szemben Móra Ferenc július 19-én született. Ideje volna, ha ki-ki a maga példányában kijavítaná, hogy ne kelljen már erre többször időt, erőt, papírt pocékolni, és ne zavarja meg újra meg újra az olvasókat a hibás adat.

A Népszabadság vasárnap számába is becsúszott egy tévedés. Szerzője szerint Móra tanítói oklevelét szerzett. Móra egyetemre járt, természetrajz-földrajz szakos tanárnak készült, alapvizsgát tett is, de tanulmányait nem fejezte be, diplomát nem szerzett.

Az Élet és Irodalom centenáriumi cikkében három elírás is szemet szúr. Dunaszéki finnugorokról olvasunk — domaszéki finnugorok helyett. Móra sajátos című cikke, a Fajvédetelének, hibásan Fajvédetelének szerepelt. (A régi szegediek tudták, hogy nincsetlen a helyes, de a pesti nyomdászok átszedték saját rossz nyelvérzékük szerint nincsetelen-re.) Végül itt is, de más cikkeken is hibásan idézik Móra pompás szatírjájának, a könyvvalakban 1955-ben Szegeden megjelent Hannibál föltámasztásának címét. Az a legszokványosabb, hogy feltámasztás-t ír- nak; az ES-ben föltámasztás szerepel. De az is gyakori,

hogy összekeverik a regény címét a belőle készült film címével. A Népszava szombati cikke Móra regényét Hannibál tanár úr címmel idézi.

Az ES-ben olvasom: „S hogy alkossunk képet Móra Ferenc személyiségéről, érzelmi életéről, amíg Gulácsy Irénnel való szerelmi regényének, levelezésének anyaga a szegedi Somogyi-könyvtár kéziratárában sárgul?” Itt is valami tévedés van. A Somogyi-könyvtárban nincsenek levelek sem Gulácsyhoz, sem Gulácsytól.

Takács Tibor azt írja az Új Tükörben, hogy anyja kézenfogva vezette el a Mórászobor leleplezésére. Gondolom, összekeverhetett valamit az emlékező, mert — éppen a Délmagyarországi egyik visárnap cikkéből is kitesztett — Tápai Antal 1939-ben elkészült szobrát soha nem leleplezték le! (Akármost a Nemzeti Emléksarkokban Balázs Béla szobrát!) Azt, hogy 1946 őszén, megkezdve, ünnepséget tartottak a szobornál a fővárosból lerándult írók, csak jelképesen tekinthetjük leleplezésnek, s Takács Tibort ekkor már nem kellett kézenfogva vezetni, tehát nyilván nem erre utalt.

Nem fejezem be, csak ab- bahagyom. Lehet, hogy a centenáriumi után külön tanulmányban kell majd helyreigazítanunk a zavart keltő tárgyi és elvi tévedéseket?

Péter László

„...sokba van az élet...”

Valkovits Sándor:

— Voltam én már régen is tévesben. Ahogy fölblemlött, én is másfelé mentem. Mesze-munkára jártam, Batszékra meg Pestre is. Aztán csak oda lyukadtam ki, hogy itthon a legjobban. A kertészetben dolgoztam, palántanevelő voltam nyolc évig.

Révész Ferenc:

— Valamikor jó tévesztet volt. Kitüntetett munká- jáért. Lelkiismeretesen, becsülettel helytállt, szerették társai, hallgattak rá a többiek, beválasztották a döntő- bizottságba. Aztán valahogy másképp fordult az élete. Ott kezdődött, amikor műtrágya helyett gyomirtót szórta a palántára. A gondatlanságból nagy kárunk lett. Fegyelmet indítottunk ellene.

Valkovits Sándor:

— Hosszú história, amed- dig ide jutottam. Nem is volna semmi gond se, csak az asszony ne volna beteg. Harmadszorra került műtér- re februárban, nemrég hoz- tuk haza a kórházból. Most egymagam bajlódom a föl- lővel, kétezer négyzetméterre szerződtem. Állandóan itt- hon kell lennem.

Etelka, a titkárnő:

— Nem sokat tudunk ró- luk. Két lány van a csalá- dban, az egyik Szegeden dolgozik, a másik otthon van. Kis faluban, ahol mindenki mindenkiről mindent tud — ritka az ilyen. Nem mond rosszat róluik senki. Amikor ide járt dolgozni, meg voltak elégedve a munkájával. Még a citerazenekarban is játszott, ameddig a felesége is el tudott járni. Amióta izületes lett a lába, azóta el- maradtak.

Valkovits Sándor:

— Ha azt akarja az ember, hogy sikere legyen, sokat

kell dolgoznia érte. Ilyenkor négy órakerékkel és későn fekszenek le. Amikor a me- leg kihajt a fólia alól, me- gyelek a másik munkába. A jószágokkal is eltelik az idő, meg hát asszony nélkül a ház körül is van dolog. Vol- na autó piacolni, csak nincs, aki csinálja. Jól kijötttem az AFESZ-szel tavaly is. Min- dent oda hordtam. Krumplit meg paradicsomot kell most is beadnom.

Révész Ferenc: — Amikor a fegyelmjét tárgyalta a közgyűlés — akkor már a dohányzási ügy- kezelője volt. Hazament átöl- tozni és nyakkendőt kötött. Balszerencséjére éppen akkor gyulladt ki a szélró- száritó. Sokáig szándékosság- nak hitte a rendőrség, s ezért akkoriban sokat jártak itt a nyomozók. De nem találtak vétkesnek, s az ügyet le is zárták. Ezután nem jött dol- gozni.

Valkovits Sándor: — A téves kizárt, föl- hívott, úgy szót a papír: fellebbe- zéssel élhetek, de ellett az idő és elmaradt. Ebből azt vettem ki, nem vagyok tévesztet. Mindkettőt fölmenteni nem lehetett, már az egész- ség miatt sem. Én is beteg vagyok. Kétoldali sérve- m van, mennem kellene a kór- házba. Csak hát az asszony baja sürgősebb volt. Ha tud- tam volna, hogy ilyen nehe- zen gyógyul, előbb én feküd- tem volna be.

Révész Ferenc: — Nem lehetett továb- bmenteni, a törvény nem adott rá módot, aki nem teljesíti az előírtat, azt felszólítás után ki kell zárni a tagok sorából. Többször járt bent az elnöki szobában, beszél- gettem vele, azt mondta,

otthon marad, kertészkedik, és jószágot tart. Valkovits Sándor: — Van számításom vissza- menni, ha fölgyógyul a felesé- gem, mert sok ez még ket- tőnknek is. Az egyik munka lemegy, jön a másik, idegileg fáj el az ember. A gyere- kek nagyon sokat segítenek, de attól függetlenül sokba van az élet. Ha már va- gyunk, nem akarunk utolsók lenni...

M. T.

Fejfájás és migrén

A migrén szaggató fej- jásként jelentkezik, s több- nyire órákig tart, egyeseket egész napon át kínozhat. Tipikus jellegzetessége, hogy féltudalas fájdalomérzetet kelt a fejben. Gyakran ki- sérik kellemetlen mellé- jensegek, így például rossz- szullat, hányás, idegesség. Van, aki ilyenkor túlzottan érzékeny a fényre, zajra és szagokra. A migrén tehát rohamként jelentkezik. A fej- fájlás viszont inkább kor- látozott jellegű, rendszerint a tarkó felől indul ki, s a homlokra vagy a halántékre koncentrálódik.

A migrén ellen sajnos nincs orvosi ellenszer, nem tudjuk egyszer s mindenkor- ra megelőzni. Enyhíthető vi- szont a fejtájlás, és lerövidít- hető a roham ideje. Külö- nösen jó eredmény érhető el koffein alapú, illetve ergota- min (anyarozskivonat), és koffein kombinációjából álló szerekkel. Emellett abso- lút nyugalom, a test pihen- tetése ajánlott. Az egyszé- rű fejtájlás oka lehet oxigénhiány is, amit az ablak- kinyitásával, mély belégzés- sel vagy rövid sétával köny- nyen megszüntethetünk.

Vannak emberek, akik különösen hajlanak a migrénre. Ez családi vonás is lehet, amely nemzedékeken át többször is vált, tehát apáról leányra, anyáról fiúra öröklődik. A migrén tehát nem csak a nők „ki- váltása”. Viszont az is igaz, hogy a gyengébb nem kép- viselői gyakrabban szenved- nek tőle, különösen a havi ciklus alatt, és a változás éveiben. Ennek hormonális okai vannak.

Azoknak, akik gyakran szenvednek migréntől, aján- latos felkeresni az orvost, mivel az erős fejtájlás mö- gött sok esetben szervi bán- talmak húzódnak meg — például a nyakcsigolyák sérülése, az állkapocs, hom- lok- vagy az orrüreg gyul- ladása. A szemlencse törési hibája és a szem belső nyo- másának megnövekedése is okozhat fejtájlást. A norma- listól eltérő vérnyomás szin- tén fejtájlással hívhatja fel magára a figyelmet.

A madarak röptének titka

Mi teszi képessé a mada- rakat arra, hogy olyan ma- gasságban is repüljen tudja- nak, ahol az ember megfe- lelő védőöltözés nélkül el- pusztulna? Ezt a rejtélyt ol- dotta meg Barbara R. Grubb amerikai kutató a közelműl- tben.

Tulajdonképpen nagy ma- gasságban a madarak is az emberekhez hasonlóan rea- gálnak: „hiperventillálnak”, tehát túl gyors légzéssel pró- bálják a hiányzó oxigénhi- ányt pótolni. Embereknél ez a hiperventilláció a vérsav- szint csökkenéséhez vezet, a véredények beszűkülnek, az agy vérellátása korlátozódik és az agysejtek az oxigénhi- ány miatt elpusztulnak. An- nak kiderítésére, hogy a ma-

darakat mi védi meg ezek- től a károsodásoktól, az ame- rikai kutató vadkacsákat és vadlibákat — melyek hosszú távolságot tesznek meg 9000 m-es magasságban — radioaktív gáz segítségé- vel vizsgálta meg. Kiderült, hogy miközben az emberi agyban a hiperventilláció kö- vetkeztében az agy vérellá- tása ilyen körülmények kö- zött 50—75 százalékkal csök- zött — a madaraknál vál- tozatlan maradt. Grubb arra a következtetésre jutott, hogy a madaraknál, melyek testméretükhöz képest túl- ságosan nagy szívvel ren- delkeznek, magas repülés esetén a szív véramlása erősödik és így ez nem okoz agyi károsodást.

Szemle

A dülütak kátyúsak. Nyil- ván így tiltakoznak ellene, hogy kerékek tapossák a hátukat. Azt beszélik, a régi öregek még szövetkezet kö- tötték a kátyúk ellen. Össze- álltak a környékiek, akik nek székere volt, fuvaroztak, akinek csak ásója, kapája, azzal egyengette a földet. Vedelték a palkát, hétpróbás özevgyasszonyokról adomá- ztak. Meg sem kamazottak a kátyú abban a legendás múltban, zsenge döccenő kó- rában teltöltötték homokkal. Régen lehetett, a megszálló messzeségben, amikor az ilyesmit nem hívták még tár- sadalmi munkának, hanem csak nekálltak és csinálták.

A patriarchális, sétáló vi- lág felbomlásával kátyúüg- yben is változott a közsem- lélet. Mindenki a maga ta- nyáka előtt töltötte a ká- tyúkat: ez lett az új morál. Mivel végrehajtása az egyéni öntudatra bízott, soha olyan mély és hosszú életű pocsolják sem termettek még az itteni dülütakon.

A kátyútemetés nem tra- díciója, a szakszövetkezet újította fel. A haladó ha- gyományok és a megválto- zott jelen közt folytonossá- got hangsúlyozva a gépek évente, a zárszámadás előtti héten indították támadást a kátyúk ellen. Az időpontot az is indokolta, hogy a szak- szövetezettel tagnak szava- znia kell a zárszámadáson, neki azonban nem osztanak semmit. Oszták a prémium- ot a vezetőségnek: agronó- mus ennyi ezer, aki egyet- lőtől eltérő vérnyomás szin- tén fejtájlással hívhatja fel magára a figyelmet.

A tagok, akik annyit rak-

tak zsebre, amennyit ki tud- tak hozni a földjükből, egy- melyek mellényzsebből ki- fizette volna a szövetkezet mérleghiányát, nem szeré- tet ezt nézni. Azt mondták, sok a munka, kátyús az út, nem bírnak elmenni a gyű- lésre. A szavazóképességet pedig szigorú rendelkezés szabályozza, a százalék kom- plex dolog: kevesebben nem képviselhetik a közös aka- ratot.

És lön intézkedés. A zárszámadás végén bírkapörkölt- tet kaptak a tagok, s hogy a kátyú sem állhasson a szó- vetkezeti demokrácia útjába, utasítást adtak a traktor- soknak a dülütak javításá- ra.

Évek során kialakult a ta- gokban a feltételes reflex: igazítják az utat, közele a zárszámadás. Eleinte valóban el is igazították. Később, amikor a traktorok is ér- tetültek róla, hogy a mun- kaerőhiány problémákat okoz a munkafegyelemben, már csak ide-oda jártak az úton és nagy, tarackos földhásá- bokot szántottak a kocsi- nyomba. Előfordult, hogy az ilyen karbantartás jobban megviselte az utakat, mint a tavaszi hóolvadás.

Ezért okozott nagy me- lepetést, amikor a nyár ke- lős közepén igazítani kez- ték a közös barackok melletti utat. Még nagyobb megle- pését keltett, hogy valóban elegendyentek a mélyedése- ket, keményre taposták a felláztott földet. A közelben lakók gyanakodva néztek. Volt aki rendkívüli elnökvá- lasztást emlegetett, más azt terjesztette, „hármastévesz” csinálnak a szakszövetkezet- től.

Sima lett az út, mint az asztal, de semmilyen gyűlés- re nem hívoztak. A közel- ben lakó vidáman bicikli- ztek, autóztak rajta, és kez- ték azt képzelni, hogy ez nekik jár. Igaz, hogy maguk egy szem homokot sem töl- töttek a kátyúba, de győ- keret vert bennük a meg- győződés, hogy a legkeve- sebb, amit elvárhatnak ettől a rendszertől, hogy sima úton vihessék az újkrumplit a piacra.

Pár nap múlva megoldó- dott a rejtély. Behemót Ika- rus gördült végig a dülütakon, tele aktatászkák emberekkel. Csillag hivatali kocsi a nyomában; döccenés nélkül haladtak az egykori kátyúk helyén. Szemlélni jöttek. A környékiek a tanyák ud- varáról lesték őket. Mozgá- sukból ítélve roppant fontos emberek lehettek, roppant fontos ügyben járhattak.

Fél órát szemlélődtek, az- tán eltűntek. Ottmaradt me- mentónak a kátyúmentes, si- ma út. A környéken lakók pedig úgy gondolják, a szem- le — főleg, ha másokat szem- lélnék — fölültébb haszno- s és szükséges dolog. Többfelé és gyakrabban kellene szem- lét tartani.

Dr. V. M.

Tanács István

A továbbdolgozók pótszabadságáról

Ez év május hó végén töltötte be a 61-ik élet- évét B. Z. szegedi olva- sánk. Az öregségi nyugdíj megállapítását nem kérte, jelenleg is teljes munka- időben eredeti beosztásá- ban dolgozik. Munkatár- saitól azt hallotta, hogy az, aki az öregségi nyugdíj- korhatár betöltése után tovább dolgozik és nyugdíj- jában nem részesül, joga- sult még külön pótszaba- dságra is a rendes szabad- ságon felül. Kéri, ismer- tessük az erre vonatkozó rendelkezést.

Az 1978. január 1-én élet- be lépett 49/1977. (XII. 21.) MT számú rendelet kimond- ja, hogy az öregségi nyug- díjra jogosult és a nyugdíj megállapítása nélkül teljes munkaidőben tovább foglalkoztatott dolgozók az első évben három, a második évben hat, a harmadik évben kilenc, a negyedik és minden további évben tizen- két munkanap pótszabadsá-

ra jogosultak. E rendelke- zés értelmezésében valóban merültek fel kérdések a te- kintetben, hogy a pótszaba- dságra jogosító évként a nap- tári évet, vagy a nyugdíj- jogosultság megszerzésének időpontjától számított évet kell-e figyelembe venni.

A rendelet egységes érte- lmezése érdekében a Leg- felsőbb Bíróság Munkügyi Kollégiumának 108. számú állásfoglalása ad iránymú- tást. A pótszabadság mér- tékének megállapításánál a nyugdíjkorhatár betöltése után, teljes munkaidővel munkaviszonyban töltött időt kell alapul venni. E szer- tint járó és a foglalkozási évek számához igazodó mér- tékű pótszabadság megála- pításánál a továbbfoglakoz- tatás első, második stb. évein naptári éveket kell érteni. Ehhez képest a nyugdíj- jogosultság megszerzésének — mint a továbbfoglakoztatás első — naptári évében a dol-

gozót a három munkanap pótszabadság, illetve ennek időarányos része illeti meg. Ugyanez jár továbbá akkor is, ha a dolgozó a munkát év közben hagyja abba, s nyugdíjba megy.

A rendelet hatálya lépé- sekor már továbbdolgozó pótszabadságát valamennyi továbbdolgozónak számító idő figyelembevételével kell megállapítani, így például azt a dolgozót, aki 1976. ápr- ilisában szerzett öregségi nyugdíjra jogosultságot, 1979- ben — mint a továbbfoglakoz- tatás harmadik évében — kilenc munkanap pótszaba- dság illeti meg.

Olvasónk az elmúlt év- ben már jogosult volt pótszabadságra, mégpedig a há- rom nap időarányos részé- re. Ez évben pedig — ha az évet végigdolgozza — hat munkanap pótszabadságra joga- sult. E pótszabadság az évi rendszeres szabadságon felül jár, más pótszabadságokkal ösz- szeszámlálni nem lehet.